

מנחת-שי, וקוראים לה "ארץ ישראל"

[פרשת בהר, (שיחה 1) – נכתב ע"י הרב משה צוריאלי, מתוך ספרו "אוצרות התורה".
הבהרה. בהסכמת הרב, השיחה נערכה ע"י תלמידו, אך טרם הגיחה]

הסגנון של דבור ה' במצוות שמיטה, הוא מיוחד – "דַבֵּר אל בני ישראל ואמרת אליהם, כי תבואו אל הארץ אשר אני נותן לכם, ושבתה הארץ שבת לה" (כה, ב). מדוע להוסיף "אשר אני נותן לכם"? וכן כאשר ממשיך לדין של יובל, שוב מודגש - "והארץ לא תימכר לצמיתות, כי לי הארץ".?

חז"ל עמדו על כך, והסבירו (סנהדרין לט): "אמר הקב"ה לישראל, זָרְעוּ שֵׁשׁ [שנים] והשמיטו שבע, [בשמיטה] כדי שתדעו שהארץ שלי היא". וכאשר עברו על כך, גלו מא"י. (כן הוא ברש"י על יחזקאל ד' ד-ו, / ומפורש במשנה כי על אי קיום מצות שמיטה, "גלות בא לעולם" – אבות, ה)

וצריך להבין:

- א.** מה היא החומרא המיוחדת שיענשו על העדר מצוה זו של שביעית בעונש כה כללי ותקיף של גלות? (ומשמעות הדברים שהעונש הוא גם כאשר המצוה היא מדרבנן, שהרי כבר בימי בית שני לפני שנשנית המשנה היתה המצוה רק מדרבנן)
- ב.** הרי "לה" הארץ ומלואה (כל כדור-העולם) תבל ויושבי בה" (תהלים כד, א) – מה היחודיות של ארץ ישראל דוקא? היות שיש כוונה לרוקם "ממלכת כהנים וגוי קדוש", מדוע לא לחייב אותם בכל המצוות כולן בכל מקום שינדדו?

תשובה לשאלה א (מדוע מצוה זו כה חמורה?)

רש"ר הירש (ויקרא כה, ד; דף תמו) מבאר, שכמו שהאדם הפרטי מבטא בשבת את כניעתו לה'; ע"י ההימנעות מן מלאכות אנושיות הוא מכיר בעצמו תלות מוחלטת בהקב"ה; כמו כן בשנה השביעית אשר גם היא נקראת "שבת". האדם פוסק אז מן רדיפתו המבוהלת לאגור הון, הוא עוצר שאפתנותו להשיג עושר, והוא חוזר לדעה-ברורה וצלולה שהוא בסך-הכל רק אורח על שולחנו של הקב"ה.

- שנת שקט ושלוה בלי נוגש ורודה, שנת שוויון ומרגוע. אין הקרקעות "רכוש פרטי" וגם מה שגדל הוא "לְאֶכְלָה, ולא לסחורה".

- ע"י ההתגברות על קנאה ושנאה, ואחוה עם הזולת האדם שומר על איזון נפשי פנימי והוא ניצול מכל מיני מחלות "ורקב עצמות קנאה". ולכן אין כל כך צורך לתרופות כי יש כבר עין-טובה. "לְאֶכְלָה, ולא למלוגמא". (פירוש, ולא לרפואה)

ע"ע בספר "עקידת יצחק" (פי' שלח דף מו.) וכן "מאור ושמש" (בפרשתנו בדף קמב.) בענין ההסתפקות-במועט של עם-חקלאי, המתפרנסים בנקיות. ורש"ר (על ויקרא, כב, לד – דף תס"ה) כתב על ההגבלות המוטלות על אכלוס-יתר של ערים, כי כוונת התורה לצמצום הכרכים ומטרופולין. וכל זה מבוסס על עירובין (כא): "אל תדינני כיושבי כרכים". וכאשר לא היו ראויים לקבל ברכה רוחנית זו, גורשו אבותינו מארצנו "מדה כנגד מדה". שבדרך שהאדם רוצה לילך, בו מוליכין אותו.

אם רוצים חיי מהומה וחיכוכים למען קידום-אישי וכמנהג אומות העולם, אזי יגלו בני ישראל וילכו שם לכור-ההיתוך והצירוף, למען ילמדו משליליות קיצוניותם ממה צריכים להסתייג.

תשובה לשאלה ב (מהו ייחודיותה של ארץ ישראל, שלשם כך נקבעה מצוה זו, להדגיש עניין חשיבותה!)

א"י היא ארץ ההשגחה הפרטית.

"ארץ אשר ה' אלהיך דורש אותה, תמיד עיני ה' אלהיך בה..." (דברים יא, יב)

ולכן כתוב לפני זה "לא כארץ מצרים (המשופעת בנהר רחב-ידיים)... אלא למטר השמים תשתה מים".

כלומר, עם ישראל יצטרך לתפילות והתאמצות בכדי להשיג גשמי ברכה, כמו אותו בן חביב שאביו

רוצה לראותו מתחנן לפניו בכל יום ויום. (=לעומת הבן שאיננו חביב, שנותנים לו מענק כללי פעם בשנה כדי לא לראות אותו כל יום

ויום. עיין יומא עו.). ישנו קשר ישיר ומתמיד בין הנברא לבוראו אבל זהו אך ורק בא"י. (רמב"ן על ויקרא יח, כה)

דבר זה נותן אותותיו גם בענין הבנת התורה.

("יחד מינן – כתרי מינייהו", (כתובות עה.) (= אחד מאיתנו, חכמי ארץ ישראל – שווה כשניים מהם, כלומר מחכמי בבל);

ולכן ר' זירא צם כדי לשכוח תלמוד בבלי; (בי"מ פה.)

"וְלִיּוֹצֵא וּלְבָא אֵין שְׁלוֹם" – (דרשו על פסוק זה) – זה היוצא מש"ס לש"ס". (חגיגה י. עיי"ש רש"י.)

מהר"ל הרחיב על כך ביאור ("חדושי אגדות", על סנהדרין כד.) כי האויר בא"י ממוזג, וגורם ישוב-הדעת וצלילות-

מושגים לתושביה. (בי"ב קנח: אוירא דא"י מחכים.)

קשר ישיר זה של ההימצאות בא"י להשגת אור ה' – נרמז בציווי של ה' על מצוות מילה, שהיא

לכאורה תלויה בגופו של אדם ולא באדמה וארץ. "והקימותי את בריתי ביני ובינך... ונתתי לך ולזרעך

אחרריך... את כל ארץ כנען לאחוזת עולם והייתי לכם לאלהים. ואתה את בריתי תשמור... המול לכם

כל זכר" (בראשית יז, ז-ז). על השאלה המתמיה, מה שייכות איזכור א"י לכאן, עונה רש"י: "ומה היא

הברית? להיות לך לאלהים, ושם אהיה לכם לאלהים, כי הדר בחוץ לארץ, כמי שאין לו אלוה". (כתובות

קי:). זאת אומרת, הא בהא תליא. רק אחרי הכניסה לא"י יוכלו להגשים אות ברית קודש בבשרם.

ולכן יהושע מל אותם בגלגל בכניסתם לא"י.

וזהו התירוץ הנפלא של הזוהר (ב/עט:). מדוע משה רבנו מנסח כל דבריו לאותו דור של באי-הארץ "ה'

אלהיך" (=בגוף שני) ולא אומר "אלהינו" (=גוף ראשון רבים). כי הרי נגזר על משה לגמור את חייו בחו"ל,

ורק שאר בני ישראל הם שיגיעו למשכניעליון, לא"י. הם שנחשבו "יש להם אלוה". ולכן ראוי לומר

להם (ומביא הזוהר שם כמה וכמה פסוקים): "ה' אלהיך", לשון חיבה.

ר' יעקב עמדין היקשה בביאורו לברכת "נודה לך" שבברכת המזון (מהד' אשכול, דף תפ"ו), "לכאורה אין

הסדר מכוון. שהרי כיבוש הארץ מאוחר לכתובת התורה. והיה לו להזכיר א"י לבסוף!

(וזה בניגוד למה שאנו אומרים:

"נודה לך... (1) על שהנחלת לאבותינו **ארץ חמדה**..., (2) ועל בריתך שחתמת בבשרנו, (3) ועל תורתך שלמדתנו").

והתשובה: אבל נחלת הארץ קדמה בבחינת התכלית, (והענין מבואר בהקדמה לסידורו, דפוס ישן דף יג; דפוס חדש דף מד)

כי נחלת הארץ היא תנאי בקבלת אלוהותו. ולזה, כל עיקר יציאת מצרים היתה למען יירשו הארץ

ויקבלוהו לאלוהים. ואם לא כן, לא היה צורך להוציאם, והיה מניח אותם במצרים ויקבלו שם

אלהותו (ויקיימו שם את התורה), וזה ברור מאד" עכ"ל.

כבר אמרנו בכמה וכמה הזדמנויות, מה בין קיום מצוות ע"י בן תורה מעמיק, לקיומן ע"י אדם שהוא

דתי אבל הוא עם הארץ משולל חכמה. **ההבדל הוא תהומי**. מי שמבין שורש העניין ויודע את ה"משום

מה", הוא נוסף בכך רוח חדשה בקיום המצוה, והנה ממש "פנים חדשות באו לכאן".

מי שמתבונן היטב בתוכן של הנאמר לעיל, הוא מבין מה גודל החסד שנתן לנו ה' במתנת ארץ ישראל.

והרי כל השגת שכינה וכל ענין רוח הקודש, אפילו זעיר שבזעירין (=ואף היא עצומה עד למאד מול כל שאר נכסי עוה"ז

הפעוטים) – כל זה תלוי רק ביושבנו על אדמתנו. "כי לי הארץ".

עכשיו נוכל לטעום בפה מלא, צוף נועם דבש של ההודיה בהבאת פרי-הארץ במצוות־בכורים :
"הגדתי היום... כי באתי אל הארץ אשר נשבע ה' לאבותינו לתת לנו... ועניית ואמרת ארמי אובד אבי
וכו" (דברים כ, ג) – וכתב שם רש"י בשם חז"ל: "שאינך כפוי טובה".

- פשט הדברים שמדובר על יבול האילנות, **ז' מינים שנשתבחה בהם א"י**, והאדם שֶׁשׁ ועלו על מתן ה' שהרחיב לו.
- בא מהר"ל (יגור אריה"י, שם) ומציין שהאדם מודה בזה לה' דוקא **על ארץ ישראל!**, ולא על הפירות כמו שחשבנו בהוה אמינא! וזה נודע מהמקרא, שהאדם מוסיף לומר את המלים "כי באתי אל הארץ". והרי כולם רואים שהוא עומד עכשיו בא"י, ומה טעם שידבר על כך? והרי תמיד אסור לדבר דיבורים בטלים! אלא שהוא בא להודות לה' על כך שהוא זכה לדור בארץ הקודש. ועל זה כתבו חז"ל: "שאינך כפוי טובה" – ולא על הפירות. [כבר דברנו פעמים הרבה שמדה זו של הכרת הטוב, היא ראש כל המדות, ובה נתנסה אדם הראשון ("האשה אשר נתת עמדי") ודור הפלגה, ודור המדבר וכו'. / והגר"א כתב – "כפוי טובה) הוא איש עָנָל שכמוהו אין בנמצא"! (על משלי כ, יז)]

תאמרו, והרי כבר הכרנו כל זאת בעבר, ומדוע להזכיר זאת שוב היום?
אלא הזהירונו חז"ל על פסוק "והיה כי יביאך ה' אל ארץ הכנעני... ונתַנָּה לְךָ". (שמות יג, יא)
(פירש"י בשם מכילתא): "תהא בעיניך כאילו נַתַּנָּה לְךָ בו ביום, ואל תהי בעיניך כירושת אבות".
כלומר, יש חיוב להרגיש כי היום הזה קבלנו מתן-יקר זה לראשונה. וזהו הלימוד של מצוות שביעית.
לצאת מן פרטיות שבנו, להכלל לתוך אחדות כלל ישראל.

(הערה: ע"ע שיחה שניה של פרשת אחרי)